

L'estat de la música tradicional al Pirineu català

LIV HALLUM

Aquest article pretén ser una anàlisi i una reflexió personal sobre la situació actual de la música folk al Pirineu Català. Primer de tot, faig palès que em basaré en les comarques de l'Alt Urgell i la Cerdanya, que són les que conec més a fons. Així doncs, m'agradaria analitzar la situació actual partint des d'un breu repàs històric que ens permeti entendre com hem arribat fins aquí i després en l'anàlisi de l'actualitat, em vull fixar amb tres ítems: el vessant educatiu, els grups existents i els festivals existents.

Utilitzaré el terme *folk* o música *d'arrel tradicional* per definir la música tradicional que es toca actualment al Pirineu Català. Actualment els músics estan influenciats per tota la música dels segles XX i XXI i, per tant, tenen una visió contemporània de la música tradicional. És a dir que el que fan actualment és agafar el repertori de música tradicional del Pirineu com a punt de partida i revisitar-lo com a músics del segle XXI.

La música tradicional del Pirineu, tal com la coneixem ara, ens ha arribat gràcies a la feina de recuperació i catalogació del repertori tradicional que han fet diverses persones com l'**Artur Blasco** que va dur a terme una extensa recerca de casa en casa i va poder enregistrar la darrera generació coneixedora de la tradició popular del Pirineu. Ell va poder conèi-

xer els vells acordionistes i cantaires que hi havia a les valls pirinenques i hi va conversar, els va gravar, i va transcriure tot aquest repertori i el publicà, ordenat per zones geogràfiques, dins la seva obra "*A peu pels camins del cançoner*". Aquesta obra té un valor incalculable perquè serveix de testimoni del passat però, sobretot de font per a tots els grups que fan música tradicional del Pirineu, ja que hi poden anar a buscar el repertori.

Josep Lizandra.

Una altra de les persones que s'ha dedicat tant a la recuperació de cançons però sobretot ha estat un gran divulgador de la música tradicional del Pirineu ha estat en **Josep Lizandra**. A mitjans dels anys vuitanta, va crear a Músser juntament amb en Rafel Llobet, en Pere Font i en Jep Olm el grup **La Principal del Baridà**. El seu repertori era bàsicament les músiques i cançons que els havien arribat dels acordionistes que encara hi havia per la zona (el Comare de Toloriu, el Ferrer d'Aràns, l'Estevet Boig...) i de gent anònima que els cantava cançons o melodies que integraven al repertori del grup. Ells, a finals dels anys vuitanta, van portar a terme un projecte molt interessant a les escoles de l'Alt Urgell i en algunes de la Cerdanya. També van començar una activitat de recuperació de cançons dels avis en la que demanaven als nens i nenes de les escoles d'enregistrar als seus padrins cantant i d'omplir una fitxa sobre les cançons. D'aquesta manera, en

Foto Artur Blasco i Cati Plana

pobles com Alinyà o Tuixent van aconseguir recollir moltes cançons tradicionals. En Josep diu que *"cal recordar que el gran impuls de cultura musical que han tingut els nostres pobles és una cosa molt recent. En aquells anys no hi havia cap escola municipal de música i l'ensenyament musical quedava restringit a unes poques classes particulars de piano i poca cosa més. Nosaltres intentàvem despertar als nens l'interès per la música, les danses i les tradicions en general. Com una part important de la nostra història i que calia com a mínim conèixer i respectar"*. En Josep Lizandra és un altre dels imprescindibles de la música tradicional al Pirineu català per la seva figura de divulgador incansable.

Un dels aspectes més importants que determinen el present i el futur de la música folk al Pirineu és el vessant formatiu i educatiu. En aquest sentit, voldria destacar el paper cabdal que té l'**Escola Folk del Pirineu** amb la seva seu central a Arsèguel (Alt Urgell), però que realitza la seva labor formativa a gran part del Pirineu català. El projecte de l'**Escola Folk del Pirineu** va néixer l'any 2010 encapçalat per l'**Isidre "Tito" Peláez** que encara n'és el seu director. I ara és ja un centre de difusió de la música folk molt ben consolidat a les comarques pirinenques. Dins de l'**Escola** es duen a terme diversos projectes importants com el projecte **"Folk a l'Escola"** i **"Les Colònies per a joves intèrprets Folk"**.

"Folk a l'Escola" és un projecte molt interessant i molt adaptat a la realitat dels petits pobles pirinencs. La seva idea central és fer classes d'instruments tradicionals a les escoles de Primària dels poblets pirinencs. És a dir, que els professors dels diversos instruments tradicionals es desplacen als poblets per impartir-hi classes. Al curs 2019-20 hi ha hagut 295 alumnes de les comarques de l'Alt Urgell, la Cerdanya, l'Alt Berguedà, el Pallars Sobirà i el Pallars Jussà. Actualment l'escola compta amb 23 professors dels següents instruments i assignatures: acordió diatònic, violí, gralla, flabiol, piano, guitarra, contrabaix, guitarra, clarinet, sensibilització musical, harmonia i conjunt instrumental. L'**Escola Folk** també organitza les **"Colònies per a Joves Intèrprets Folk"**, projecte que va néixer veient que hi havia un nombre elevat de joves, sobretot a les comarques de la Cerdanya i l'Alt Urgell, que tocaven música folk i que no tenien sempre l'oportunitat de conèixer-se i tocar junts. L'Any 2002 es van dur a terme les primeres colònies i des de llavors el projecte s'ha realitzat ininterrompudament fins a l'actualitat. Cada any s'escriu una suite musical expressament per a les colònies en la que es treballa un repertori concret i es fan dos torns amb 70 alumnes cadascun. Cada torn forma una orquestra i treballa aquest repertori, el darrer diumenge de juliol, dins els actes de la **"Trobada amb els acordionistes"**

Escola de Folk.

del Pirineu” a Arsèguel, les dues orquestres s’uneixen per fer un gran concert ball de 140 joves músics folk. Cada any la suite del concert tracta un tema concret (músiques d’Europa, rius del món, éssers fantàstics del Pirineu, ...) i sobre aquests temes es basen els diferents treballs i activitats de l’estada, siguin jocs, el nom de l’orquestra i la mateixa escenografia que els acompanyarà el dia del concert públic.

Actualment hi ha un bon nombre de grups que agafen la música tradicional com a punt de partida de la música que fan. **El Pont d’Arcalís** és un grup històric del Pirineu que té trenta anys de trajectòria i 9 discos publicats. Ells van esdevenir el grup emblema de la música tradicional del Pirineu català i van arranjat i revisitar molt del repertori recollit dins els cançoners de l’**Artur Blasco** i han estat referència per tots els grups més joves que han fet música tradicional al Pirineu. Fa uns quants anys l’**Artur Blasco** va deixar el grup i hi va entrar la **Cati Plana**, una de les acordionistes i professores d’acordió diatònic més destacades dins del panorama musical català. Ella és també professora de l’Escola Superior de Música de Catalunya i de l’Escola Folk del Pirineu.

També voldria destacar **la Sonsoni**, duet de músi-

ca tradicional format per en Josep Lizandra de Músser (Cerdanya) a l’acordió i la veu i l’Elias Porter de Bar (Alt Urgell). Aquest duet té 24 anys de trajectòria tocant a totes les festes i places del Pirineu català per fer ballar la gent.

Després d’aquests grups històrics hi ha hagut una segona fornada de grups més joves que han agafat la música tradicional del Pirineu com a bandera. Jo hi destacaria els **Astorets del Pirineu** que van néixer l’any 2004 a Arsèguel i que van agafar la inspiració en la música dels vells acordionistes del Pirineu. Ells fan repertori de ball de festa major i han fet ballar nombroses places del Pirineu amb les seves tonades.

Un altre grup interessant de la fornada jove és l’**Orquestrina Trama**. Una formació de joves músics del Pirineu nascuda l’estiu del 2013, formada per sis músics de les comarques de l’Alt Urgell i la Cerdanya. Aquest grup es dedica a fer música de ball de parella o col·lectiu, agafant músiques de tot el Pirineu, des del Cantàbric fins al Mediterrani. Reivindiquen el Pirineu com un lligam entre les cultures que en formen part i com un territori amb moltes similituds, sigui per l’orografia de muntanya, el tipus d’oficis, la gastronomia i també la cultura. Ells toquen músiques de

ball del Pirineu català, de l'Aragó, del Pirineu occità i del Pirineu basc. Actualment compten amb dos discs publicats i es troben immersos en la preparació del tercer.

Diadona, l'associació de dones acordionistes i percussionistes del Pirineu, és una altra realitat important. Elles formen un col·lectiu de dones que toquen l'acordió diatònic i instruments de percussió i organitzen trobades, cursos i concerts reivindicant la figura de la dona al Pirineu.

A la comarca de la Cerdanya ha nascut recentment **Mai Por**, un grup de joves que fa música tradicional del Pirineu amb un caire festiu i desimbolt. I també a la Cerdanya hi ha el duet "**1,2 Ra!**" format per l'acordionista **Margarita Torner** i el guitarrista **Albert Martínez**, tots dos músics experimentats i grans intèrprets en molts estils diferents però que han decidit també dedicar a la música d'arrel tradicional aquest duet.

L'**Arnau Obiols** és un músic de la Seu d'Urgell que ha format part de diverses formacions de música tradicional del Pirineu com **els Astorets del Pirineu** o **el Pont d'Arcalís** però que al mateix temps té una carrera important com a bateria de jazz. Aprofitant aquestes dues facetes i amb la voluntat de tornar a les arrels ha publicat un treball discogràfic anomenat "**TOST**". Amb les paraules de l'Arnau, "**TOST és un cant contemporani a la muntanya, un homenatge a la terra, a allò més proper, al que és de tots i no és de ningú –el que ens és comú–, com ara la Natura i aquestes cançons, o allò immaterial i efímer, com els sons i els dies que vivim**". Aquest és un espectacle molt interessant i valuós perquè és molt actual quant a sonoritat i torna a visitar les músiques més antigues i arrelades a les nostres muntanyes.

Dins les propostes innovadores i de fusió que agafen la música tradicional del Pirineu no ens podem deixar la "**Rufaca Folk Jazz Orquestra**". Aquest és el projecte musical d'en **Sergi Vergés** un músic i arranjador consolidat de l'escena jazzística que va venir a viure a Arsèguel, i allà va començar a arranjar aquest projecte i va preparar el que va culminar en un disc "**Beatus Ille, Rufaca Folk Jazz Orquestra**". En aquest disc Vergés arranja una tria de repertori tradicional pirinenc per a un trio folk (flabiol, violí i acordió diatònic), una cantant, **Joana Gomila** i una Big Band. És un projecte de 23 músics a l'escenari de gran potència i bellesa.

Arnau Obiols. Foto: Pepe Camps

Vull remarcar que a les valls pirinenques hi ha molts joves músics que es dediquen d'alguna manera a la música d'arrel i que realitzen estudis superiors de música i això és una molt bona notícia. Evidentment, no puc anomenar tots els músics i projectes musicals existents i em perdonaran els que no hagi anomenat. L'important és remarcar la importància de cuidar la cultura popular i la seva difusió.

I m'agradaria dedicar el meu darrer apunt als festivals existents a les nostres comarques que programin aquest tipus de música. El primer que voldria destacar és la **Trobada amb els acordionistes del Pirineu** d'Arsèguel, que aquest any hagués celebrat la seva quaranta-cinquena edició. Aquesta trobada organitzada de la mà d'Artur Blasco va néixer com un punt

de trobada de tots els vells acordionistes que queden al Pirineu català i ha estat clau per la recuperació d'aquest instrument al Pirineu. Actualment s'ha convertit en un festival dedicat a l'acordió amb la presència de músics de tot el món. Se celebra el darrer cap de setmana de juliol a Arsèguel (Baridà), però es fan concerts en altres localitats com la Seu d'Urgell, Puigcerdà o Castellbò.

Un altre Festival molt més recent però també molt interessant és el **Festival Trama** de Bellver de Cerdanya. Aquest festival va néixer l'estiu del 2013 amb la idea de ser una "**Mostra de les músiques de les muntanyes d'Europa**". El **Trama** representa una realitat molt interessant perquè permet ser un altaveu per les formacions del territori que es dediquen a la música d'arrel tradicional però al mateix temps porta a la comarca grups de tot Europa que fan música d'arrel tradicional però amb les influències més diverses. Aquest festival també té un cicle previ de concerts a les esglésies romàniques dels pobles de la Cerdanya de Lleida que s'anomena "**Entramat**" per a apropar la música a tots els pobles petits.

moment molt bo. Però com sabem, la cultura és fràgil i se l'ha d'ajudar. Cal crear espais, cicles i festivals que programin aquest tipus de música. Sens dubte, el fet de revisitar les arrels musicals amb la visió i influència dels músics contemporanis és de les coses més interessants que passen al panorama musical actual. Per cuidar el futur d'aquesta música cal cuidar l'aspecte educatiu i formatiu promovent que els joves la puguin estudiar, cal ajudar els grups programant-los en els actes que se celebren al territori i cal que creixin les iniciatives que vulguin ajudar a difondre i programar aquest tipus de música. Em sembla oportú acabar amb la reflexió d'en Zygmunt Bauman: "*La cultura líquida moderna ja no sent que és una cultura d'aprenentatge i acumulació com les cultures registrades en els informes dels historiadors i etnògrafs. A canvi, ens apareix com una cultura del desarrelament, de la discontinuïtat i de l'oblit.*"

Rufaca Folk Jazz Orquestra

La música folk o d'arrel tradicional és cada cop més present en tots tipus de festes, fires i actes però cal que els ajuntaments i els programadors del territori prenguin consciència del valor que té. La música d'arrel que es fa avui en dia al Pirineu català és de gran qualitat amb músics molt formats i cal que les administracions la promoguin perquè és una música actual que ens porta a les arrels i ens dona identitat, i aquests dos darrers valors són molt rars en la societat de consum i desarrelament en què vivim.

Així doncs, podríem dir que el panorama de la música folk o d'arrel tradicional al Pirineu està en un